

OBNOVENÁ FÁZE RETRIBUCE U MIMOŘÁDNÉHO LIDOVÉHO SOUDU V UHERSKÉM HRADIŠTI

Pavla Pokoráková, Uherské Hradiště

Mimořádný lidový soud v Uherském Hradišti působil již v první fázi retribuční, tedy v letech 1945 až 1947. Po převzetí moci Komunistickou stranou Československa a jejího rozhodnutí o obnovení retribuční se jeho činnost obnovila. Během druhé retribuční projednal uherskohradištský soud celkem 96 případů.¹ I když se jedná pouze o zlomek oproti první fázi, není možné tuto etapu opomíjet. I zde se našly jak spravedlivé tresty pro válečné zločince, tak diskutabilní rozhodnutí možná již ovlivněná změnou politické situace.²

1. Příčiny obnovení retribuční

Většina evropských zemí se na nutnosti potrestat válečné zločiny shodla ještě během druhé světové války. Za tímto účelem byly po skončení války zřízeny zvláštní soudní orgány, které měly na základě specifických retribučních norem soudit válečné zločince a domácí kolaboranty. V českých zemích vznikla soustava 24 mimořádných lidových soudů, která měla soudit osoby podezřelé ze spáchání trestných činů obsažených v dekretu prezidenta republiky č. 16/1945 Sb. o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů z 19. června 1945, tzv. velký retribuční dekret. Dekret se skládal celkem ze 34 paragrafů a dělil se do dvou hlav.³

V souvislosti s retribuční justicí se kladl velký důraz na rychlost řízení. Mimořádné lidové soudy (dále jen MLS) měly případy projednat během jednoho roku, což se záhy ukázalo jako nespílitelné. Platnost dekretů proto byla dvakrát prodloužena a MLS ukončily svou činnost až 4. května 1947. Ani to však neznamenalo definitivní konec. Po únoru 1948 se v Československu zásadně změnila politická situace. Vedení Komunistické strany Československa (dále jen KSČ), reprezentované především ministrem spravedlnosti Alexejem Čepičkou, se rozhodlo retribuční obnovit. MLS tedy nakonec soudily ve dvou obdobích – v prvním v letech 1945–1947, ve druhém pak roku 1948.⁴

Počítalo se s řadou revizních procesů a také s projednáním pozastavených či odložených případů. Zákon č. 33/1948 Sb. z 25. března 1948 obnovil účinnost retribučního dekretu a nařízení o lidových soudech do konce roku 1948. Jeho vyhlášením dne 2. dubna 1948 začala druhá (obnovená) fáze retribučního soudnictví. Zákon současně upravil některá ustanovení dekretu. O návrzích na obnovu řízení rozhodovaly výlučně MLS. Nově soudily pouze ve tříčlenných senátech – soudce z povolání + dva soudci z lidu. Původně se senáty skládaly z pěti členů (soudce z povolání + čtyři soudci z lidu), protože ale politický pluralismus fakticky skončil, nepožadovalo se již zastoupení každé ze čtyř politických stran. Soudci z lidu se měli vybírat především z řad bývalých partyzánů a politických vězňů. Pouze případy, u nichž již dřívější řízení skončilo rozsudkem, soudil opět pětičlenný senát. U rozsudků smrti se vyžadovalo alespoň čtyř hlasů u pětičlenných senátů a u tříčlenných bylo zapotřebí jednomyslnosti. Předsedy, jejich náměstky a soudce z povolání ustanovoval ministr spravedlnosti. Soudce z lidu jmenoval taktéž ministr spravedlnosti, a to ze seznamů sestavených okresními národními výbory. Řízení již pravomocně skončené před nabytím účinnosti nového zákona šlo zahájit nebo v něm pokračovat na návrh veřejného žalobce „i bez podmínek a formálnosti obnovy“.⁵ Výsledkem byla možnost znovu otevřít jakýkoliv retribuční případ.

Zatímco v první fázi existovaly dvě normy, jedna pro Slovensko, jiná pro české země, v obnovené fázi již byla pouze jediná, která platila na celém území Československa. Ale-
xej Čepička těsně před zahájením činnosti soudů tvrdil, že „*nebudou přešetřovány všechny případy, nýbrž jen ty křiklavě nespravedlivě vyřešené; veškeré naše očistné řízení bude prosto pomsty a vyřizování osobních účtů.*“⁶ Jako první zahájil svou činnost MLS v Praze, a to již 9. dubna 1948, kdy vyřídil hned jedenáct případů. Tento rychlý nástup vzbuzoval naději, že celá obnovená retribuční práce proběhne natolik rychle, že činnost MLS bude možné ukončit již 28. října, s koncem dvouletky. K naplnění tohoto předpokladu však nakonec nedošlo, většina soudců intenzivně pracovala ještě 31. prosince 1948.⁷

V tomto období se retribuční soudnictví vyznačovalo jistými rysy třídní justice. Mě-
síc po zahájení vydalo státní zastupitelství při Zemském soudě v Praze příkaz, podle kterého se neměly projednávat případy sociálně slabých Čechů. Vlastní realizace třídní justice ale záležela především na jednotlivých soudcích, jejich postojích a aktivitě. Když KSC ospravedlňovala nutnost obnovení retribuční práce, ráda argumentovala nutností revizí již dříve vynesených rozsudků. Údajně se mělo znovu projednat na sto deset tisíc případů, které byly v důsledku „*ledabylosti a shovívavosti*“ veřejných žalobců zastaveny v období první retribuční práce. Revize však dle měsíčních statických zpráv proběhla pouze u 144 pří-
padů. Toto číslo je pouze přibližné, protože nezahrnuje například informace o revizních řízeních před MLS v Liberci.⁸ Ministerstvo spravedlnosti také nařídilo soudům úzce spolupracovat s orgány Národní bezpečnosti. Vedoucí veřejný žalobce v Uherském Hra-
dišti Dr. Tichý vyzýval Okresní akční výbor Národní fronty ve Zlíně, aby v příloženém seznamu podtrhl jména, na jejichž projednání existuje „*veřejný zájem*“.⁹ Během druhé retribuční práce docházelo k ovlivňování vyšetřování, předkládaly se falešné důkazy, během vý-
slechů docházelo k fyzickému násilí i psychickému nátlaku. Častým jevem se proto staly zmanipulované případy rozporující trestnímu řádu, při nichž se důkazní řízení prová-
dělo zcela účelově. Za nejznámější případ takto zmanipulovaného řízení se označuje tzv. Krajnova aféra.¹⁰

Přes všechny uvedené nedostatky je nutné přiznat, že i v tomto období došlo k potrestání skutečných nacistických zločinců a kolaborantů. Před MLS v Liberci stanul představitel na-
cistické správy Hermann Neuburg, který byl uznán vinným ze zločinů propagace a podpory nacismu, z funkcionářství v nacistické správě, kde zastával pozici zástupce vedoucího župy Sudety a za práci ve prospěch válečného úsilí Německa. Rozsudek zněl dvacet pět let odnětí svobody. U MLS v Litoměřicích odsoudili k trestu smrti velitele terezínského ghetta Antona Burgera, vedoucího policie v ghettu Karla Burgera a dozorce Rudolfa Heindla. Burger i Ber-
ger byli ale odsouzeni v nepřítomnosti.¹¹

O výsledcích obnovené retribuční práce existují jen velmi kusé informace. Od roku 1949 již spa-
dalo stíhání válečných zločinců a kolaborantů do kompetence řádných soudů.

2. Mimořádný lidový soud v Uherském Hradišti

Mimořádný lidový soud v Uherském Hradišti zahájil obnovenou činnost dne 13. dubna 1948. Zasedal, stejně jako v první fázi, ve velkém sále Reduty na náměstí Svobody (dnes Ma-
sarykově náměstí) v Uherském Hradišti. Předsedou byl ustanoven krajský soudce Ladislav Jelínek, který ve funkci nahradil Karla Mahovského. Soudního radu Jaroslava Ocelíka ve funkci náměstka vystřídal krajský soudce František Černý. Dalším soudcem z povolání byl jmenován okresní soudce Jaroslav Paníček. V červenci Paníček rezignoval a novým soud-
cem se stal přednosta Okresního soudu v Uherském Ostrohu Arnošt Fabík. Počet senátů se ustálil na počtu tří.

Na svém místě setrval prokurátor Dr. Miloslav Tichý, který byl opět vedoucím veřejných žalobců. Kromě něj se veřejnými žalobci stali státní zástupce Rudolf Blaha, krajský soudce Fabián Melichárek a okresní soudci Jan Štětka společně s Bohumilem Švabíkem.¹² Současně s profesionálními soudci bylo původně jmenováno 46 soudců z lidu. Záhy se jejich počet ukázal jako nedostatečný a již 4. května bylo jmenováno dalších 30 osob.¹³ O místo popravčího se ucházel Rudolf Pleskač z Brna, který ho u MLS v Uherském Hradišti zastával již v první fázi retribuice. Z úsporných důvodů ale dostal přednost František Melka z Mařatic.¹⁴

K MLS v Uherském Hradišti bylo celkem podáno 96 žalobních návrhů, v nichž bylo celkem obžalováno 108 osob. První rozsudky byly vyneseny již 29. dubna. Ve stejný den byli odsouzeni obuvnický technik Karel Wagenplast a zubní asistentka Žofie Dvorská. Ta udala gestapu osoby české národnosti, z nichž sedm bylo zatčeno. Dále se scházela s příslušníky gestapa a přihlásila se k německé národnosti. Soud ji na základě svědeckých výpovědí ze všech činů usvědčil a odsoudil ke třem letům odnětí svobody.¹⁵ Poslední rozsudek padl v Uherském Hradišti 31. prosince 1948. Jednalo se o případ bývalého poručíka československé armády Karla Moravce.

Nejvíce rozsudků vynesl soud v září a říjnu, a to nad dvaceti pěti, respektive dvaceti sedmi osobami. Ještě v prosinci, kdy se obnovená fáze retribuice chýlila ke konci, stihl soud vynést šestnáct rozsudků. Přestože soud vynesl poslední rozsudek až 31. prosince, již 23. prosince 1948 podal vedoucí veřejný žalobce Dr. Tichý zprávu ministerstvu spravedlnosti, že „*jak u veřejné žaloby MLS, tak i mimořádného lidového soudu v Uherském Hradišti skončilo retribuční soudnictví a není zde žádných nedodělků.*“¹⁶

2.1. Údaje o obžalovaných

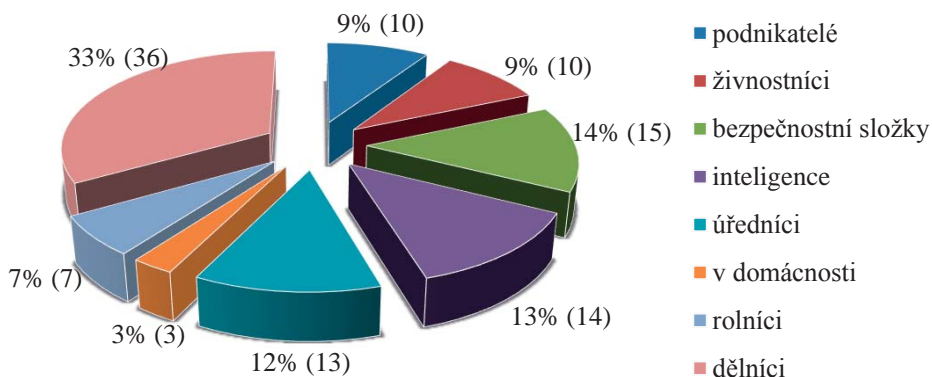
Před MLS v Uherském Hradišti bylo v roce 1948 souzeno 108 osob – 97 mužů a 11 žen. Nejstarší souzenou osobou se stala Marie Zaoralová. Narodila se 25. února 1881, takže v době konání přelíčení měla 67 let. Byla obžalovaná ze zavinění ztráty svobody svého manžela, profesora Viléma Zaoral, který se účastnil odboje a od roku 1939 až do konce války jej Němci věznili ve Vratislavi a následně v Dachau. Zaoralová před soudem vše popřela a jelikož se nepodařilo najít přesvědčivé důkazy, soud se usnesl na jejím osvobození.¹⁷

Nejmladší souzený měl v době probíhajícího soudu teprve dvacet let. Jednalo se o dělníka Ludvíka Maršálka, který byl obžalován z udavačství a z veřejného násilí nebezpečným vyhrožováním. Maršálek pracoval u stavebníka Františka Bartoše jako pomocná síla. Po půl roce náhle přestal chodit do práce. Bartoš jej proto písemně vyzval, aby opět do práce nastoupil, ale neuposlechl ho. Pouze poslal dopis, ve kterém žádal o zaslání svých osobních dokladů. Bartoš mu poslal doplatek na mzdu, ale jeho pracovní knížku si ponechal. Na to konto Maršálek poslal další dopis, ve kterém mu vyhrožoval udáním kriminální policii kvůli zaměstnávání nepřihlášených dělníků.¹⁸ Svoji hrozbu splnil a napsal anonymní dopis, ve kterém uvedl, že Bartoš mimo jiné schovává Leopolda Urbánka, který utekl z pracovního nasazení v Říši. Maršálek obě obvinění před soudem popřel. Provedená odborná analýza rukopisu však prokázala, že oba dopisy pochází z pera obžalovaného. Soud jej odsoudil k trestu odnětí v délce trvání jednoho roku.¹⁹

2.2. Národnostní struktura obžalovaných

Před MLS v Uherském Hradišti v roce 1948 bylo souzeno 73 Čechů, 34 Němců a jeden občan rakouské národnosti. Přestože během první retribuice státní zástupce před MLS v Uherském Hradišti šestnáct osob slovenské národnosti, za druhé retribuice se zde nevyskytla ani jediná.²⁰ Je také třeba uvést skutečnost, že ze třiceti čtyř Němců se v devatenácti případech jednalo o ty, kteří se k německé národnosti přihlásili až po okupaci.

2.3. Sociální struktura obžalovaných

Zdroj: MZAB, fond C 143.

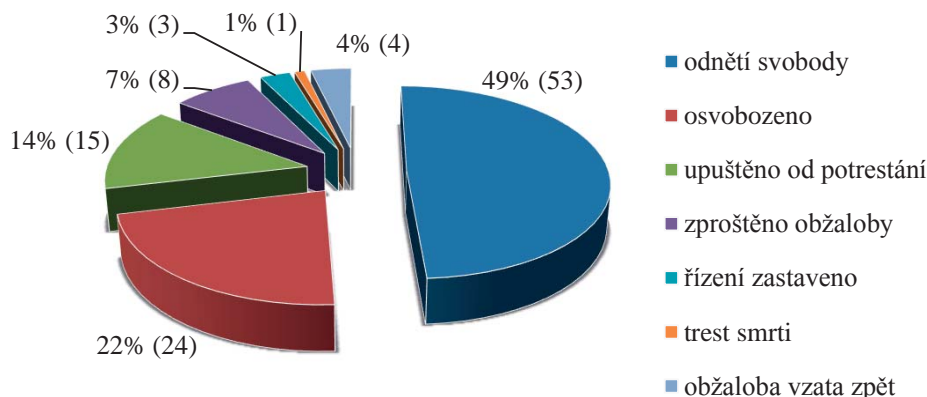
Největší skupinu postižených představovalo dělnictvo. Jednalo se o třicet šest osob – třicet čtyři mužů a dvě ženy. Ovšem u dvaceti z nich (55,6 %) soud buď upustil od potrestání, osvobodil je, nebo zprostil obžaloby. U inteligence a podnikatelů (dohromady 24 osob) soud takto rozhodl pouze v 10 případech (41,7 %). Trest ve výši deseti let a výše byl vynesen v případě devíti osob. Čtyři náležely do skupiny podnikatelů, dvě mezi inteligenci a po jedné mezi dělníky, živnostníky a bezpečnostní složky. Zprošťující rozsudek se týkal osmi osob, z nichž čtyři patřily do skupiny dělníků, dvě náležely k rolníkům a dvě k živnostníkům. Nejvíce osvobozujících rozsudků, v absolutních číslech, padlo v případě dělníků. V procentuálním vyjádření se však jedná o skupinu „v domácnosti“. Důvodem je, že ze tří souzených žen v domácnosti soud vynesl nad dvěma osvobozující rozsudek.

Mezi tyto ženy patřila také Marie Pleváková, která byla obviněna z podpory nacismu. Dále udržovala styky s Němci a vedoucími představiteli gestapa. Od roku 1945 se vedlo přípravné řízení, ale veřejný žalobce nakonec nenašel důvody pro její postavení před MLS.²¹ V roce 1948 však bylo řízení obnoveno, a to navzdory žádosti předsedy místní organizace KSČ v Javorovci. „Rodina Pleváková se zapojila do práce ve straně KSČ. Před květnovými volbami získala 10 nových členů pro místní skupinu. Zjistili jsme, že zásah o obnovu řízení pochází jen z osobní msty. Místní organizace se staví plně za Marii Plevákovou a její rodinu, neboť jedná se o osoby věrně oddané státu, straně KSČ a její členy.“²² Na základě svědeckých výpovědí soud sice připustil, že se obžalovaná s příslušníky gestapa a Němci scházela nad rámec nezbytnosti, ale nenašel v tom naplnění skutkové podstaty zločinu proti státu. Plevákovou soud 9. prosince 1948 osvobodil.²³

2.4. Charakter rozsudků

U MLS v Uherském Hradišti bylo v obnovené fázi retribuční odsouzeno k trestu odnětí svobody padesát tři osob, osvobozeno dvacet čtyři osob, u patnácti osob bylo upuštěno od potrestání, osm osob bylo zproštěno obžaloby, ve třech případech bylo řízení zastaveno, ve čtyřech případech vzal veřejný žalobce obžalobu zpět a jeden člověk dostal trest smrti. V případech upuštění od potrestání byli obžalovaní usvědčeni z trestných činů, ale vzhledem k polehčujícím okolnostem nebylo přistoupeno k jejich potrestání. Soudci uplatňovali § 16 tzv. velkého retribučního dekretu, ve kterém stálo, že soud může upustit od potrestání, „je-li obecně známo, nebo lze-li bez průtahů prokázat, že obžalovaný jednal s úmyslem prospěti českému nebo slovenskému národu nebo Československé republice či jejím spojencům nebo

jinému obecnému zájmu, nebo že se pozdější svou činností zasloužil o osvobození republiky z nepřátelské moci, nebo o nápravu, nebo o zmenšení zla nepřitelem způsobeného a že po svém obrácení na cestě povinnosti už vytrval.“²⁴

Zdroj: MZAB, fond C 143.

V Uherském Hradišti se to týkalo lidí, kteří pomáhali odboji, jako Jaroslav Rádek, Hedvika Mildschuhová nebo Otto Karlík. Další skupinu tvořili lidé, kteří ač národností Němci, nevyužívali svého postavení k utiskování českého obyvatelstva, jako Jaroslav Denk, František Böhme nebo Jakub Pauli. Dále se jednalo o muže, kteří se sice stali členy organizace SA, ale nikdy v ní nezastávali žádnou funkci. Stali se pouze jejími formálními členy. Jmenovitě šlo o Eduarda Raaba, Karla Gallase a Walfrieda Loserta.²⁵

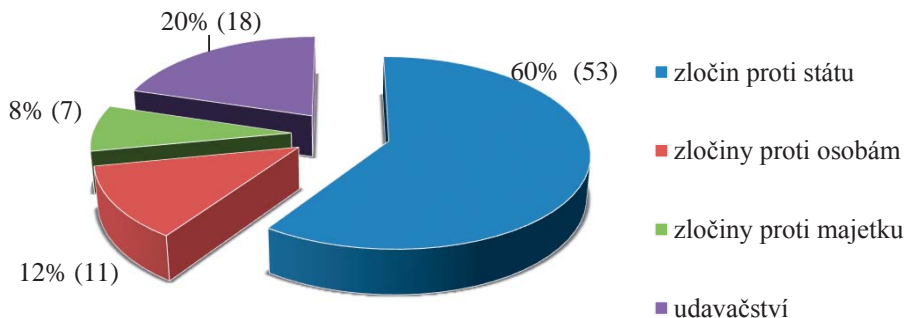
Jak už bylo naznačeno, druhá retribuice se vyznačovala jistými znaky třídní justice. U čtyř souzených byl jako jeden z důvodů rozhodnutí o upuštění od potrestání uveden fakt, že dotyčný pracoval jako dělník. U Raaba v rozsudku se píše: „Pokud jde o potrestání obžalovaného, uznal mimořádný lidový soud za vhodné od potrestání upustiti. Obžalovaný jest prostý člověk, dělník, nacismus ani slovem ani skutkem nepropagoval a po celou dobu jako člena SA bylo jeho chování nezávadné.“²⁶

Zajímavým se stal případ majora policie Jaroslava Durdíka, který za okupace velel městské policii ve Zlíně. Zde také v roce 1942 obdržel od vrchního tajemníka gestapa Karla Raschky fotografii muže, po němž se má vyhlásit pátrání. Durdíkova sekretářka v neznámém muži poznala občana z Valašského Meziříčí, avšak na jméno si vzpomenout nedokázala. Další zaměstnankyně v něm rozeznala Ivana Kolaříka. Ten byl součástí výsadku Out Distance.²⁷ Tento desant spolu s Kolaříkem tvořili ještě nadporučík Adolf Opálka a rotný Karel Čurda. Do protektorátu byl vyslán z Velké Británie. Hlavním úkolem skupiny bylo dopravení náhradní vysílačky a kódovacího klíče skupině Silver A. Skupina se díky navigační chybě ocitla o 130 km dále, než byl původní plán. Při zahlazování stop po seskoku ztratil Kolařík své falešné doklady, v nichž měl založenou i fotku své přítelkyně Milady Hrušákové. Rozhodnutím velitele se skupina rozešla s tím, že se opět všichni sejdou později. Kolařík proto odjel ke svým rodičům do Valašského Meziříčí, kde rovněž navštívil rodinu své přítelkyně. Gestapo mělo ihned po jejich seskoku dostatek informací, a to díky nalezení operačního materiálu, padáků a také Kolaříkových dokladů. Proto jej hned od počátku pronásledovalo. Když se ještě na moravsko-slovenském pomezí našli dva zastřešní celníci, jejichž smrt okamžitě spojilo s Kolaříkovou přítomností, vydalo na něj veřejný zatykač s fotografií a pravým jménem. Kolařík se po zvážení všech možností a ve snaze ochránit své příbuzné 1. dubna 1942 nedaleko Zlína otrávil. Naneštěstí si u sebe ponechal

potravinové lístky, ze kterých gestapo zjistilo původní majitele – rodinu Hrušákovu. Ty, stejně jako příbuzné Ivana Kolaříka zatkli a za heydrichiády popravili.²⁸ K tomuto neštěstí přispěl také Durdík. Své zjištění, že na fotografii jsou Kolařík a Hrušáková okamžitě hlásil. Obžalovaný se hájil tím, že oznámení podal musel, protože sekretářka o tom, že daného muže zná, vykládala před svědky. Gestapo prý navíc Kolaříkovu totožnost znalo ještě před jeho oznámením.²⁹ Soud jeho tvrzením neuvěřil. Jevilo se nepravděpodobně, že by gestapo chtělo pomoc policie při identifikaci osoby, jejíž totožnost si před tím už samo zjistilo. Soud došel k závěru, že Durdík z vlastní iniciativy vypátral a identifikoval muže na fotografii s úmyslem pomoci při jeho dopadení. Řada svědků současně uvedla, že Durdík během okupace pomáhal českým lidem, aby nemuseli na práci do Říše a koncem roku 1944 se dal do služeb partyzánské skupiny Jana Žižky, které podával zprávy. Soud se proto rozhodl využít § 16 a upustil od potrestání.³⁰

Jediný trest smrti v roce 1948 v Uherském Hradišti byl vynesena nad příslušníkem SS a kriminálním komisařem gestapa Egonem Lüdemannem. Lüdemann velel stíhacímu oddílu určenému k boji proti partyzánům. Jeho oddíl byl nasazen proti skupině Vela na Kyjovsku nebo proti partyzánskému oddílu Olga. Lüdemannovo komando spolupracovalo s ruskými agenty – provokatéry, kteří se vydávali za partyzány. Jeho oddíl měl také hlavní podíl na vypálení obce Javoříčko. I přes své krátké působení provedli příslušníci oddílu na Moravě řadu zásahů a podíleli se na smrti nejméně osmdesáti sedmi osob, čímž se zařadili mezi nejbrutálnější protipartyzánské jednotky. Jejich velitele se však nikdy nepodařilo dopadnout a spravedlivě potrestat. MLS v Uherském Hradišti přesto Lüdemanna 28. května 1948 v nepřítomnosti odsoudil k trestu smrti.³¹

2.5. Charakter spáchaných trestních činů

Zdroj: MZAB, fond C 143.

Uznáno vinnými bylo celkem šedesát devět osob – padesát tři osob si vyslechlo trest odnětí svobody, v patnácti případech bylo pro polehčující okolnosti upuštěno od potrestání a jeden trest smrti. Padesát tři osob soud uznal vinnými ze zločinu proti státu, jedenáct osob ze zločinu proti osobám, v sedmi případech ze zločinu proti majetku a v osmnácti kauzách ze zločinu udavačství. Tato čísla se neshodují s počtem odsouzených, protože v šestnácti případech byl obžalovaný uznán vinným z několika zločinů dohromady. Nejčastěji se jednalo současně o zločin proti státu a udavačství.

V případech zločinu proti státu se nejvíce objevovalo odsouzení za podporu a propagaci nacistického hnutí podle § 3 odst. 1 retribučního dekretu. Mezi nejčastější důvody patřilo: přihlášení se k německé národnosti, styky se členy gestapa a Němci, zdravení nacistickým pozdravem, chvála nacistického režimu a Hitlera nebo urážka prezidenta Beneše.³²

Celkem sedm mužů bylo shledáno vinnými ze zločinu proti majetku. Ve třech případech se jednalo o jediné porušení retribučního dekretu. Všichni tři muži pracovali jako úředníci internačního tábora ve Svatobořicích. Místo aby se pokusili vězňům podmínky v táboře zlepšit, obohacovali se na jejich úkor „odcizováním a zpronevěrováním“ potravin, textilií a jiných potřeb pro ně určených. Vyslechli si následující rozsudky: Jan Fiala – sedm měsíců, Teodor Hoblík – jeden a půl roku a Josef Martinec – tři roky těžkého žaláře.³³

Ke zločinu udavačství vedly různé příčiny. V některých případech šlo o banální případ pomsty, jindy o činy osob s narušenou psychikou. Udavačství často pramenilo ze špatných sociálních vazeb v rodině, v místě bydliště nebo na pracovišti. Tento zločin se také občas zrodil ze zraněných citů – láska se zvrhla v nenávisť. Patří sem také lidé, kteří byli přesvědčeni, že tím prospívají režimu, s nímž se ideově ztotožnili.³⁴ V případě Františky Loučkové vedly ke zločinu udavačství neopětované city. Loučková v březnu 1944 poslala na gestapo ve Zlíně dva dopisy, ve kterých označila Stanislava Stuchlíka za člověka pro „Velkoněmeckou říši nebezpečného“. Stuchlík měl udržovat styky se svým strýcem, generálem Rudé armády. Na základě těchto dopisů začalo Stuchlíka vyšetřovat gestapo. Při šetření se zjistilo, že oba dopisy psala obžalovaná, která se po zatčení k jejich napsání přiznala. Uvedla, že obsah dopisů si vymyslela a psala je v rozrušení, když se se Stuchlíkem rozešli. Pro křivé obvinění byla německým soudem odsouzena k pěti měsícům, z nichž část si odpykala. Před soudem v Uherském Hradišti v roce 1948 se obžalovaná ke svému činu opět přiznala. Stuchlíka poznala v nemocnici, kde jako řeholní sestra ošetřovala nemocné. Stuchlík se zde léčil a než odešel, slíbil jí manželství. Nakonec se však zasnoubil s jinou dívkou. Podle slov Loučkové to na ni velmi zapůsobilo, neboť byl její první láskou a důvodem, proč nesložila věčný slib a vystoupila z kláštera. V tomto duševním rozpoložení se rozhodla napsat ony dva dopisy. Dle jejích slov ji nenapadlo, že by Stuchlíka mohli zatknout. Soud však neuznal, že by jednala v okamžité nepřítetnosti. Oba dopisy od sebe dělilo osm dní, takže i kdyby první napsala z rozrušení, u druhého si již svůj čin musela plně uvědomovat. Za polehčující soud shledal posílání potravinových lístků do Německa bratrovi, který za ně kupoval potraviny a rozdával je ruským zajatcům pracujícím s ním v továrně, vaření, praní a obstarávání jídla pro partyzány. To vše vedlo k vynesení trestu odnětí svobody na jeden rok.³⁵

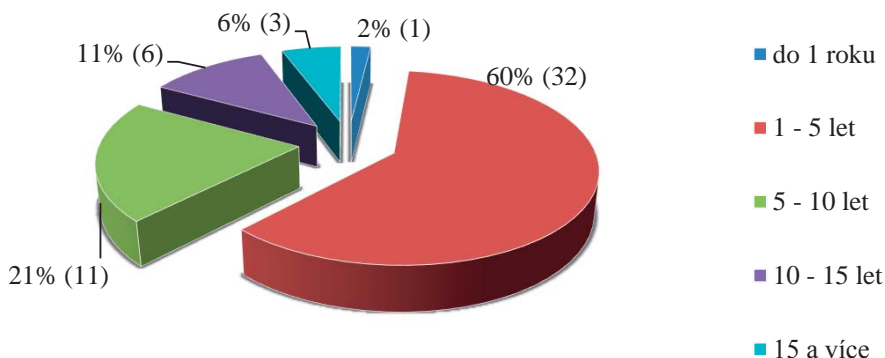
2.6. Trest odnětí svobody a jeho výše

Ve druhé fázi retribuice bylo u MLS v Uherském Hradišti k trestu odnětí svobody odsouzeno padesát tři osob – čtyřicet osm mužů a pět žen. Výše trestu se pohybovala od sedmi měsíců do dvaceti let těžkého žaláře. Trest doplňovalo pozbytí občanské cti a propadnutí části nebo celého majetku ve prospěch státu. Existovala zde také možnost odpykání si části trestu ve zvláštních nucených pracovních oddílech zřízených speciálně pro retribuční vězně. Nejčastěji se rozsudky v Uherském Hradišti pohybovaly od jednoho do pěti let.³⁶

U třiceti tří osob se trest odnětí svobody pohyboval do pěti let, což je vzhledem k faktu, že spodní hranice byla v případech souzených podle velkého retribučního dekretu stanovena minimálně na pět let, velice zajímavé. Ukazuje to, že i soudcům samotným se zdály tresty nepřiměřeně vysoké, a tak hojně využívali § 16, který kromě možnosti úplně upustit od potrestání, připouštěl také možnost snížit trest pod stanovenou dolní hranici. Mezi polehčující okolnosti nejčastěji patřilo částečné nebo úplné doznání a pomoc českým lidem a partyzánům. K přitěžujícím pak dřívější tresty a obžaloba z více zločinů najednou.³⁷

Nejnižší trest, v délce trvání sedmi měsíců, si vyslechl Jan Fiala. Ten jako úředník správy internačního tábora pro politické vězně ve Svatobořicích zneužil situace a obohacoval se na jejich úkor. Odcizoval jim zejména textilie. Tato skutečnost byla svědeckými výpověďmi

dokázána, avšak soud vzal v potaz, že současně zprostředkoval internovaným předávání potravinových balíků od příbuzných, čímž zlepšil jejich zásobovací situaci.³⁸

Zdroj: MZAB, fond C 143.

Objevovaly se i případy, kdy obviněný byl v německém vězení během okupace za činy spáchané proti Říši a následně se ocitl před českým soudem za zločiny uvedené v retribučním dekretu. Například František Kavánek v roce 1941 ze sabotáže přerezal na trati Břeclav – Otrokovice na třech místech telefonní kabel. Na základě udání byl zatčen gestapem a odsouzen na dvanáct let káznice. Svůj trest si odpykával v káznici ve Steinu a v koncentračním táboře Mauthausen, kde se dočkal osvobození spojeneckou armádou. Jako roznašeč jídla přilepšoval českým spoluvězňům a tajně roznášel noviny s komunistickou ideologií a zprávami ze zahraničí, což soud uznal jako polehčující okolnost.³⁹ Před svým zatčením ale stihl udat několik lidí kvůli výrokům proti Hitlerovi. Vzhledem k jeho věznění za války a vzornému chování v koncentračním táboře mu soud trest snížil pod spodní hranici a vyměřil mu nakonec dva roky.⁴⁰

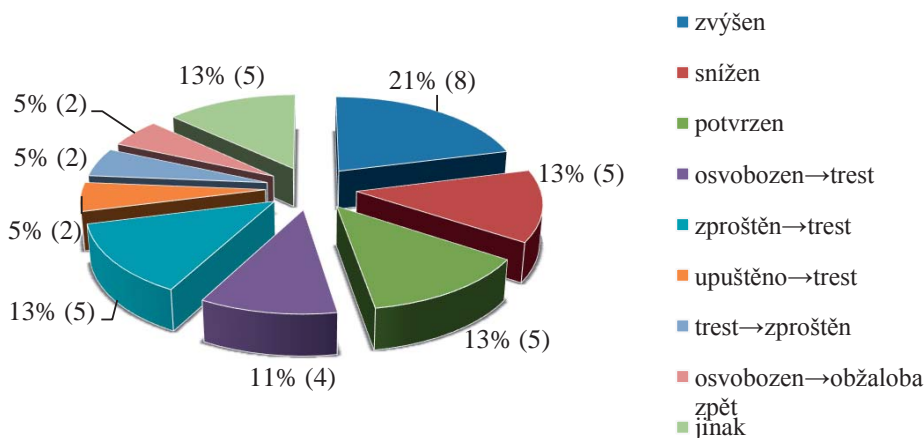
K patnácti a více letům byly odsouzeny tři osoby. Jednalo se o vlakového manipulantu Leopolda Trojánka, který čelil obvinění z podpory a propagace nacismu, přihlášení se k německé národnosti, z donášení informací gestapu a zavinění ztráty svobody několika československých občanů. I když Trojánek svou vinu před soudem popíral a tvrdil, že se k německé národnosti přihlásil na nátlak gestapa a nikdy se nestal informátorem, svědecké výpovědi ho usvědčily. Trest byl stanoven ve výši patnácti let odnětí svobody, z čehož deset let si měl odpykat ve zvláštních nucených pracovních oddílech.⁴¹

Známým se stal případ generálního ředitele firmy Baťa a protektorátního ministra Dominika Čipery, kterého soud 22. prosince odsoudil k patnácti letům vězení. Čipera patřil k tříčlennému nejvyššímu direktoriu společnosti Baťa. V roce 1932, po smrti Tomáše Bati, se také stal starostou Zlína a zůstal jím až do 12. května 1945. V prosinci 1938 byl jmenován prezidentem Emilem Háchou ministrem veřejných prací a ve své funkci setrval až do ledna 1942. Čipera na ministerstvu mnoho věcí změnil. Stavil na iniciativě a odpovědnosti úředníků a ve všech věcech se snažil o průhlednost a systematickosti.⁴² Předseda vlády Alois Eliáš v dubnu 1939 Čiperu požádal, zda by svým vlivem nedokázal prosadit přijetí většího počtu vojáků zredukované armády do firmy Baťa. Čipera přislíbil, že vedení koncernu návrh přednese a doporučí. Jednání o umístění bývalých důstojníků se vedlo v červnu 1939 a pár dní nato na osobní oddělení postupně přicházejí například brigádní generál Otakar Zahálka, nadporučík Miloš Vejražka, štábní kapitán Jaroslav Brodecký a další. Pod záminkou zřízení městské protiletdecké obrany, za jejíž akceschopnost byl Čipera jako starosta odpovědný, byla

z těchto důstojníků vybudována organizace, která se v pozdějších letech osvědčila jako dobré krytí ilegální činnosti na Zlínsku. Ani na zaměstnance vedení společnosti nezapomínalo. K výdělkům za války přes zákaz přibýly finanční částky vyplácené z nejrůznějších důvodů – na ošacení, na nákup brambor, jubilejní dary. Po dohodě s lékaři se bez objektivních známek nemoci zaměstnancům poskytovaly tzv. třídní oddychy. Finančně také podporoval rodinné příslušníky obětí nacistické zvěle a příbuzné československých letců uprchlých na západ.⁴³ Krátce po osvobození to vypadalo, že těžké časy pro Čiperu skončily. Opak se ale stal pravdou. Představitelé KSČ si uvědomovali, že k tomu, aby ovládli Zlín, potřebují ovládnout Baťovu společnost. Na podnik proto byla 14. května 1945 uvalena národní správa. Čiperu v roce 1947 stanul před Národním soudem v Praze, který ho 2. května zprostil obžaloby a dočkal se tak jistého zadostiučinění. Když se proti němu proces v 1948 obnovil, nacházel se již v exilu v Londýně. Zde se opět pustil do práce u Tomáše Bati ml. Zemřel v kanadském Torontu 3. září 1963.⁴⁴ Čiperův proces a odsouzení v roce 1948 lze jednoznačně označit za zmanipulované. Jeho spis se navíc v archivu nedochoval, existuje pouze opis rozsudku. Vrchní soud v Praze svým rozhodnutím z 6. května 1993 zamítl tehdejší obvinění a konstatoval, že prosincovým verdiktem byl porušen zákon. Čiperův syn Jan o tři roky později podal žádost, které ministerstvo obrany vyhovělo a přiznalo Dominiku Čiperovi zásluhu účastníka odboje za národní osvobození v letech 1939–1945.⁴⁵

Vůbec nejvyšší trest dostal bývalý poručík československé armády Karel Moravec, který byl 31. prosince, tedy v úplně poslední možný den, odsouzen v nepřítomnosti k dvaceti letům těžkého žaláře.

2.7. Obnovená trestní řízení

Zdroj: MZAB, fond C 143.

Před MLS v Uherském Hradišti proběhlo v roce 1948 celkem třicet osm obnovených trestních řízení. Pětkrát soud tresty obžalovaným snížil. V případě Svatopluka Žitného se jednalo o snížení trestu více než o polovinu. Žitný se provinil zločinem proti státu a udavačstvím. V době zvýšeného ohrožení republiky se přihlásil k německé státní příslušnosti a za protiněmecké výroky udal celkem třicet sedm lidí. Soud došel k nezvratnému přesvědčení, že Žitný je vinný ve všech bodech obžaloby a v lednu 1946 jej odsoudil k patnácti letům vězení.⁴⁶ V roce 1948 Žitný kvůli nepřiměřeně vysokému trestu žádal o revizi rozsudku. Soud mu vyhověl a řízení obnovil. V novém řízení jej žaloba vinila ze stále stejných skutečností,

avšak částečně byl zproštěn obžaloby, protože se nepodařilo přesvědčivě dokázat jeho vinu. Díky těmto skutečnostem zněl vynesený rozsudek „pouze“ sedm let těžkého žaláře.⁴⁷

Na obnovení retribuice nejvíce doplatili ti, jež soud již jednou osvobodil, zprostil obžaloby nebo upustil od potrestání, ale v obnoveném řízení si vyslechli trest odnětí svobody. U podnikatele Františka Nesvadby MLS v červnu 1946 upustil od potrestání. Krajský soud jej v únoru 1948 osvobodil, ale v listopadu 1948 ho MLS uznal vinným a vyměřil mu trest ve výši deseti let. Ve všech třech případech jej soudili pro podporu nacistického hnutí a udavačství. Otázkou zůstává, do jaké míry obžalovanému přitížilo, že jeho udání bylo učiněno proti členovi komunistické strany, o jehož členství a myšlenkách se všeobecně vědělo.⁴⁸

Major československé armády Zdeněk Knoll stanul před soudem v prosinci 1946 a v prosinci 1948. Pokaždé jej soud vinil z podpory a propagace nacismu a z nezákonného obohacování, což mu i v obou případech dokázal. V době okupace se obžalovaný ucházel o koupi různých podniků, zejména židovských. Obžaloba mu kladla za vinu, že to dělal ze zističných důvodů, neboť si uvědomoval, že Židé budou pronásledováni a budou nuceni svůj majetek rozprodat pod cenou. Soud došel k přesvědčení, že obžalovaný již nepředpokládal návrat majitelů, a proto se pro sebe snažil pod cenou získat značný majetek. Tím se naplnila skutková podstata zločinu proti majetku. Protože se stal členem partyzánské brigády Jana Žižky a zúčastnil se několika bojů, soud uznal, že škoda jím způsobená byla „daleko vyvážená prospěchem“ a v roce 1946 upustil od potrestání.⁴⁹ V roce 1948 naopak soud konstatoval: „Při výměře trestu nebylo použito ustanovení § 16 retribučního dekretu, neboť soud neshledal u obžalovaného takových skutečností, které by mluvily ve prospěch obžalovaného a opravňovaly použití tohoto ustanovení, neboť jeho činnost v odboji byla nepatrná a byla konána až na samém sklonku války, kdy již nebylo pro žádného pochybností o výsledku války.“ Vyměřil mu trest odnětí svobody v délce trvání sedmi let.⁵⁰

3. Závěr

MLS definitivně tedy ukončily svou činnost celkem v tichosti k 31. prosinci 1948 a lze konstatovat, že v očích KSČ nenaplnily jejich představy. Na rozdíl od pečlivě zpracované statistiky, kterou bývalý ministr spravedlnosti Prokop Drtina po skončení první fáze uveřejnil i v tisku, představitelé KSČ výsledky publikovali velmi neradi. Jednalo se totiž o drasticky nižší čísla, než se očekávalo. Rudé právo o ukončení obnovené retribuice jako takové nic nepsalo. Objevil se pouze článek obsahující Čepičkovo zhodnocení činnosti resortu v roce 1948, v němž se uvádělo: „Bylo to především provedení retribuice, která skončila úsilím všech příslušných zaměstnanců v rámci nadplánu v podstatě už 28. října.“⁵¹

Kromě MLS v Hradci Králové se míru zneužití retribuice nepodařilo dosud prokázat. Ani MLS v Uherském Hradišti netvoří výjimku. O jednoznačně zmanipulovaném případě lze hovořit pouze v kauze protektorátního ministra a ředitele společnosti Baťa Dominika Čipeřy. Zde je jasně vidět zájem KSČ na jeho diskreditaci a odstranění. Koneckonců se o to pokoušeli již během první fáze retribuice. Podobných případů zneužití retribuice k odstranění či diskreditaci nepohodlných osob se objevilo pravděpodobně více, avšak přímé důkazy se v jednotlivých spisech hledají velice obtížně. V některých rozsudcích zaznívá mezi polehčujícími okolnostmi skutečnost, že dotyčný se živí jako dělník, ale jakou skutečnou váhu to sehrálo při konečné výměře trestu, se neodvažují říct. Ve spisech se mi nepodařilo ani zaznamenat výraznější dobovou politickou rétoriku. S tímto fenoménem jsem se setkala až během žádostí o milost nebo podmíněčná propuštění na počátku padesátých let. U MLS v Uherském Hradišti lze konstatovat, že se i během obnovené fáze retribuice snažil o vynášení spravedlivých trestů.

Díky amnestiím během první poloviny padesátých let byla většina vězňů, pokud se na svobodu nedostali již dříve, propuštěna. Tresty v celém rozsahu si tak odpykali pouze ti, jimž byly uloženy tresty pod dolní hranicí. Samozřejmě je nutné si uvědomit, že kromě trestů odnětí svobody zde existovaly tresty vedlejší, jejichž následky odsouzení pocítovali ještě dlouhou dobu po propuštění. Především pokud se jednalo o ztrátu občanské cti. Zájem o retribuční vězně postupně upadal, protože se do popředí dostávala nová skupina lidí. Jednalo se o lidi souzené a vězněné za „protistátní“ činnost.

Poznámky:

- 1 Fond MLS Uherské Hradiště se nachází v Moravském zemském archivu v Brně (dále jen MZAB). Dohromady obsahuje 96 trestních spisů a jediný, jenž není kompletní, je spis Ls 101/48. Ten se týká protektorátního ministra a ředitele společnosti Baťa Dominika Čipery, přičemž v MZAB se nachází pouze přílohy k tomuto spisu. Po prostudování všech spisů musím konstatovat, že se v inventáři k tomuto fondu nachází nesrovnalosti. Konkrétně se jedná o spis Ls 62/48, kde v inventáři stojí, že odsouzen byl pouze František Marušák, ale obžalovaný a odsouzený s ním byl také František Šarman. Dále spis Ls 77/48, kde mezi odsouzenými figuruje jen Václav Skuherský mladší, odsouzení s ním ale byli také jeho rodiče Václav Skuherský starší a Julie Skuherská.
- 2 Základem pro studium retribučního soudnictví se stala kniha Mečislava Boráka (B o r á k, Mečislav. *Spravedlnost podle dekretu: retribuční soudnictví v ČSR a Mimořádný lidový soud v Ostravě (1945–1948)*. Šenov u Ostravy: Tilia, 1998. 450 s.). Jedná se o vůbec první monografii vydanou k tomuto tématu. Většina pozdějších autorů využívá jeho poznatků. Kniha amerického historika Benjaminu Frommera (F r o m m e r, Benjamin. *Národní očista: retribuční v poválečném Československu*. Praha: Academia, 2010. 504 s.) je dosud jedinou publikací zahraničního autora věnující se samostatně československé retribuci. Snaží se o pochopení a nestranné zhodnocení problému. Literatury týkající se samotné druhé retribuční je velice málo. Borák jí ve své knize věnuje pouze šest stran a Frommer o obnovené retribuci píše pouze na sedmnácti stranách své jinak velmi obsáhlé publikace. Další příspěvek představuje stař Lucie Jarkovské (J a r k o v s k á, Lucie. *Retribuční soudnictví 1948 – národní očista nebo třídní justice?* In: Pejčoch, Ivo, Plachý, Jiří a kol. *Okupace, kolaborace, retribuční*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – Prezentační a informační centrum MO, 2010, s. 188–198), která se ale zaměřuje především na činnost MLS v Hradci Králové. Nejčernější k tomuto tématu je studie Kateřiny Kočové (K o č o v á, Kateřina. *Druhá retribuční: činnost mimořádných lidových soudů v roce 1948*. *Soudobé dějiny* 12, 2005, č. 3–4, s. 586–625). Ta obsahuje popis obnovení retribuční a rozebírá vybrané významné kauzy řešené v roce 1948, u nichž poukazuje na možné zneužití retribuční. Na závěr se snaží o celkové zhodnocení činnosti všech MLS v tomto období. Své poznatky čerpá především z Archivu Kanceláře prezidenta republiky a Vojenského ústředního archivu. V číslech vztahujících se k MLS v Uherském Hradišti se rozcházejí, přesto se jedná o nejucelenější zhodnocení druhé retribuční jako celku. K tématu samotného MLS v Uherském Hradišti existuje studie od Lucie Verbíkové (V e r b í k o v á, Lucie. *Mimořádný lidový soud Uherské Hradiště*. *Slovácko* 54, 2012, s. 267–283) a o ucelený statistický přehled jeho činnosti se ve své diplomové práci pokusil Jan Müller (M ü l l e r, Jan. *Mimořádný lidový soud v Uherském Hradišti 1945–1948*. Historický ústav Pedagogické fakulty Univerzity Hradec Králové, 2015).
- 3 Dekret prezidenta republiky č. 16/1945 Sb. o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech.
- 4 F r o m m e r, Benjamin. c. d., s. 424–427.
- 5 Zákon č. 33/1948 Sb., jímž se obnovuje účinnost retribučního dekretu a nařízení o lidovém soudnictví a mění některá jejich ustanovení. Současně s tím bylo projednáno a schváleno také obnovení účinnosti tzv. malého retribučního dekretu. Zákon č. 34/1948 Sb. o revisi trestního řízení v některých případech provinění proti národní cti nabyt účinnosti taktéž 2. dubna 1948.
- 6 Květnové volby budou svobodné. *Lidová demokracie*, č. 80, 6. 4. 1948, s. 3.

- 7 B o r á k, Mečislav. *Spravedlnost podle dekretu: retribuční soudnictví v ČSR a Mimořádný lidový soud v Ostravě (1945–1948)*. Šenov u Ostravy: Tilia, 1998, s. 78–79.
- 8 K o č o v á, Kateřina. c. d., s. 597–598.
- 9 MZAB, fond Veřejný žalobce u mimořádného lidového soudu v Uherském Hradišti (C 133), kart. 25, fol. 915, výzva vedoucího veřejného žalobce Dr. Tichého určená Okresnímu akčnímu výboru Národní fronty ve Zlíně sepsaná v Uherském Hradišti dne 19. 7. 1948.
- 10 Vladimír Krajina byl pedagog, vědec a politik a jeden z hlavních představitelů domácího nekomunistického odboje za druhé světové války. V roce 1948 byl ve zmanipulovaném procesu odsouzen k dvaceti pěti letům odnětí svobody. Tou dobou se již ale nacházel v exilu ve Velké Británii. K aféře více: K o u t e k, Ondřej. Takzvaná Krajinova aféra. In: Pejčoch, Ivo, Plachý, Jan a kol. *Okupace, kolaborace, retribuční*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – Prezentační a informační centrum MO, 2010, s. 181–186.
- 11 K o č o v á, Kateřina. c. d., s. 603–610.
- 12 MZAB, fond Mimořádný lidový soud Uherské Hradiště (C 143), kart. 11, fol. 636, ustanovení Ministerstva spravedlnosti o personálním opatření MLS v Uherském Hradišti ze dne 3. 4. 1948.
- 13 MZAB, fond C 143, kart. 11, fol. 745, jmenování dalších soudců z lidu ze dne 4. 5. 1948.
- 14 MZAB, fond C 143, kart. 11, fol. 743, rozhodnutí Akčního výboru justičních zaměstnanců krajského soudu v Uh. Hradišti o ustanovení Františka Melky jako mistra popravčího u MLS v Uherském Hradišti ze dne 24. 4. 1948.
- 15 MZAB, fond C 143, kart. 106, inv. č. 1121, spis Ls 2/48, fol. 1–2, odůvodnění rozsudku nad Žofií Dvorskou, MLS v Uherském Hradišti dne 29. 4. 1948.
- 16 MZAB, fond C 133, kart. 25, fol. 61, zpráva o činnosti MLS v Uherském Hradišti adresovaná Ministerstvu spravedlnosti ze dne 23. 12. 1948.
- 17 MZAB, fond C 143, kart. 119, inv. č. 1166, spis Ls 49/48, fol. 93–94, odůvodnění rozsudku nad Marií Zaoralovou, MLS v Uherském Hradišti dne 15. 9. 1948.
- 18 MZAB, fond C 143, kart. 118, inv. č. 1163, spis Ls 46/48, fol. 18, výslech svědka Františka Bartoše u Bezpečnostní komise ONV v Uherském Brodě ze dne 2. 1. 1947.
- 19 MZAB, fond C 143, kart. 118, inv. č. 1163, spis Ls 46/48, fol. 13–15, rozsudek vynesený nad Ludvíkem Maršálkem, MLS v Uherském Hradišti dne 19. 11. 1948.
- 20 M ü l l e r, Jan. c. d., s. 29.
- 21 MZAB, fond C 143, kart. 124, inv. č. 1203, spis Ls 90/48, fol. 40, nález veřejného žalobce ve věci stíhání Marie Plevákové sepsaný v Uherském Hradišti 10. 9. 1946.
- 22 MZAB, fond C 143, kart. 124, inv. č. 1203, spis Ls 90/48, fol. 44, žádost Místní organizace KSČ v Javorovci o neobnovení řízení proti Marii Plevákové adresovaná Ministerstvu spravedlnosti sepsaná v Javorovci dne 3. 11. 1948.
- 23 MZAB, fond C 143, kart. 124, inv. č. 1203, spis Ls 90/48, fol. 53–54, rozsudek vynesený nad Marií Plevákovou a jeho odůvodnění, MLS v Uherském Hradišti dne 9. 12. 1948.
- 24 § 16 dekretu prezidenta republiky č. 16/1945 Sb.
- 25 MZAB, fond C 143.
- 26 MZAB, fond C 143, kart. 122, inv. č. 1191, spis Ls 74/48, fol. 3, rozsudek vynesený nad Eduardem Raabem, MLS v Uherském Hradišti dne 21. 10. 1948.
- 27 MZAB, fond C 143, kart. 114, inv. č. 1140, spis Ls 21/48, fol. 93–95, zápis o výpovědi obžalovaného Jaroslava Durdíka sepsaný ve Zlíně dne 24. 5. 1945.
- 28 Š o l c, Jiří. *Bylo málo mužů: Českoslovenští parašutisté na západní frontě za druhé světové války*. Praha: Merkur, 1990, s. 76–78.
- 29 MZAB, fond C 143, kart. 114, inv. č. 1140, spis Ls 21/48, fol. 155–157, výslech obviněného Jaroslava Durdíka sepsaný u vyšetřující komise NV ve Zlíně dne 4. 9. 1945.
- 30 MZAB, fond C 143, kart. 114, inv. č. 1140, spis Ls 21/48, fol. 49–54, odůvodnění rozsudku nad Jaroslavem Durdíkem, MLS v Uherském Hradišti dne 26. 8. 1948.
- 31 Č e r n ý, Vladimír. Činnost stíhacího oddílu Egona Lüdemanna na Moravě v roce 1945. In: Miřáček, Jiří a Vykoupil, Libor, eds. *Morava v boji proti fašismu*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2008, s. 121–133.
- 32 MZAB, fond C 143.

- 33 MZAB, fond C 143, kart. 121, inv. č. 1187, spis Ls 70/48, fol. 167–173, odůvodnění rozsudku nad Janem Fialou, Teodorem Hoblíkem a Josefem Martincem, MLS v Uherském Hradišti dne 20. 10. 1948.
- 34 J a r k o v s k á, Lucie. *Odplata, či spravedlnost?: mimořádné lidové soudy 1945–1948 na Královéhradecku*. Praha: Prostor, 2008, s. 224.
- 35 MZAB, fond C 143, kart. 120, inv. č. 1178, spis Ls 61/48, fol. 107–108, odůvodnění rozsudku vyneseného nad Františkou Loučkovou, MLS v Uherském Hradišti dne 8. 10. 1948.
- 36 MZAB, fond C 143.
- 37 MZAB, fond C 143.
- 38 MZAB, fond C 143, kart. 121, inv. č. 1187, spis Ls 70/48, fol. 107–113, odůvodnění rozsudku vyneseného nad Janem Fialou, MLS v Uherském Hradišti dne 20. 10. 1948.
- 39 MZAB, fond C 143, kart. 116, inv. č. 1151, spis Ls 32/48, fol. 60, oznámení o výpovědi svědka Stanislava Podsedníčka o činnosti Františka Kavánka v káznici ve Steinu sepsané velitelem stanice Pazderským v Holešově dne 29. 3. 1947.
- 40 MZAB, fond C 143, kart. 116, inv. č. 1151, spis Ls 32/48, fol. 1–3, odůvodnění rozsudku vyneseného nad Františkem Kavánkem, MLS v Uherském Hradišti dne 21. 8. 1948.
- 41 MZAB, fond C 143, kart. 116, inv. č. 1153, spis Ls 36/48, fol. 18–20, rozsudek nad Leopoldem Trojánkem a jeho odůvodnění, MLS v Uherském Hradišti dne 3. 9. 1948.
- 42 P o k l u d a, Zdeněk. *Batovi muži*. Zlín: Kovárna VIVA, 2012, s. 56.
- 43 P o s p í š í l, Jaroslav. *Hyeny*. Vizovice: Lípa, 2002, s. 9–37.
- 44 H o r á k o v á, Monika. Dominik Čipera – spolupracovník Tomáše Bati. In: Tomašík, Marek, ed. *Tomáš Baťa – doba a společnost: sborník příspěvků ze stejnojmenné zlínské konference, pořádané ve dnech 30. listopadu – 1. prosince 2006*. Brno: Pro nadaci Tomáše Bati vydalo nakl. Viribus Unitis, 2007, s. 117–118.
- 45 P o k l u d a, Zdeněk. c. d., s. 57.
- 46 MZAB, fond C 143, kart. 124, inv. č. 1205, spis Ls 92/48, fol. 85–86, rozsudek vynesený nad Svatoplukem Žitným, MLS v Uherském Hradišti dne 18. 1. 1946.
- 47 MZAB, fond C 143, kart. 124, inv. č. 1205, spis Ls 92/48, fol. 188–191, rozsudek nad Svatoplukem Žitným a jeho odůvodnění, MLS v Uherském Hradišti dne 10. 12. 1948.
- 48 MZAB, fond C 143, kart. 108, inv. č. 1124, spis Ls 5/48, fol. 355, rozsudek vynesený nad Františkem Látalem, MLS v Uherském Hradišti dne 14. 5. 1948.
- 49 MZAB, fond C 143, kart. 123, inv. č. 1197, spis Ls 83/48, fol. 182–183, odůvodnění trestu vyneseného nad Zdeňkem Knollem, MLS v Uherském Hradišti dne 30. 12. 1946.
- 50 MZAB, fond C 143, kart. 123, inv. č. 1197, spis Ls 83/48, fol. 207–209, rozsudek nad Zdeňkem Knollem a jeho odůvodnění, MLS v Uherském Hradišti dne 10. 12. 1948.
- 51 Ministr spravedlnosti o práci svého resortu. *Rudé právo*, č. 305, 31. 12. 1948, s. 1.

Prameny:

Moravský zemský archiv v Brně, fond Mimořádný lidový soud Uherské Hradiště (C 143), fond Veřejný žalobce u mimořádného lidového soudu v Uherském Hradišti (C 133).

Literatura:

- B o r á k, Mečislav. *Spravedlnost podle dekretu: retribuční soudnictví v ČSR a Mimořádný lidový soud v Ostravě (1945–1948)*. Šenov u Ostravy: Tilia, 1998. 450 s.
- F r o m m e r, Benjamin. *Národní očista: retribuční poválečném Československu*. Praha: Academia, 2010. 504 s.
- J a r k o v s k á, Lucie. *Odplata, či spravedlnost?: mimořádné lidové soudy 1945–1948 na Královéhradecku*. Praha: Prostor, 2008. 364 s.
- K o č o v á, Kateřina. Druhá retribuční: činnost mimořádných lidových soudů v roce 1948. *Soudobé dějiny* 12, 2005, č. 3–4, s. 586–625.

Lidová demokracie, č. 80, 6. 4. 1948, s. 3.

M i t á č e k, Jiří a V y k o u p i l, Libor, eds. *Morava v boji proti fašismu*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2008. 332 s.

M ü l l e r, Jan. *Mimořádný lidový soud v Uherském Hradišti 1945-1948*. Diplomová práce, Historický ústav Pedagogické fakulty Univerzity Hradec Králové, 2015.

P e j č o c h, Ivo, P l a c h ý, Jiří a kol. *Okupace, kolaborace, retribuce*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – Prezenční a informační centrum MO, 2010. 327 s.

P o k l u d a, Zdeněk. *Baťovi muži*. Zlín: Kovárna VIVA, 2012. 167 s.

Přílohy:

JMÉNO	POVOLÁNÍ	DATUM NAROZENÍ
Asmus Karel	důstojník	21. prosinec 1906
Barták Břetislav	továrník	8. říjen 1896
Bartoš Karel	profesor gymnázia	20. únor 1900
Bogacz Vilém	hodinářský pomocník	10. květen 1907
Böhm František	dělník	21. leden 1922
Bouda Josef	soukromý úředník	5. prosinec 1917
Cikryt František	dělník	22. prosinec 1897
Čapková Anežka	v domácnosti	22. říjen 1906
Čipera Dominik	generální ředitel fy Baťa a protektorátní ministr	2. srpen 1983
Čistín Jan	úředník	16. říjen 1906
Deabis Arnošt	účetní	11. říjen 1886
Dembovský Josef	major letectva	23. květen 1897
Denk Jan	sluha	4. srpen 1904
Dostál František	vrchní četnický strážmistr	6. červenec 1898
Drevenák Josef	obchodník	16. prosinec 1884
Dřímál Antonín	pekař	3. srpen 1908
Durdík Jaroslav	major policie	20. prosinec 1891
Dvorská Žofie	zubní asistentka	10. červenec 1920
Fiala Jan	vrchní strážmistr	15. červenec 1884
Foltýn Jan	rolník	30. duben 1912
Funk Hubert	soustružník kovů	25. duben 1914
Galiová Irena	správkyňe velkostatku	26. leden 1898
Gallas Karel	stavební dělník	18. prosinec 1907
Grünes Antonín	ředitel tabákové továrny	27. prosinec 1893

P o s p í š i l, Jaroslav. *Hyeny*. Vizovice: Lípa, 2002. 463 s.

Š o l c, Jiří. *Bylo málo mužů: Českoslovenští parašutisté na západní frontě za druhé světové války*. Praha: Merkur, 1990. 345 s.

T o m a š t í k, Marek, ed. *Tomáš Baťa – doba a společnost: sborník příspěvků ze stejnojmenné zlínské konference, pořádané ve dnech 30. listopadu – 1. prosince 2006*. Brno: Pro nadaci Tomáše Bati vydalo nakl. Viribus Unitis, 2007. 364 s.

V e r b í k o v á, Lucie. Mimořádný lidový soud Uherské Hradiště. *Slovácko* 54, 2012, s. 267–283.

NÁRODNOST	DATUM ROZSUDKU	ROZSUDEK	SPIS
česká	29. září 1948	zastaveno	Ls 19/48
česká	27. říjen 1948 v nepřítomnosti	10	Ls 84/48
česká	3. červenec 1948	3	Ls 24/48
přihlásil se	27. říjen 1948	1,5	Ls 79/48
německá	9. prosinec 1948	upuštěno od potrestání	Ls 91/48
česká	1. září 1948	obžaloba vzata zpět	Ls 44/48
česká	16. červenec 1948	osvobozen	Ls 16/48
česká	3. září 1948	osvobozena	Ls 40/48
česká	22. prosinec 1948 v nepřítomnosti	15	Ls 101/48
česká	31. srpen 1948	5	Ls 27/48
přihlásil se	27. srpen 1948	5	Ls 37/48
česká	5. červen 1948	zastaveno	Ls 11/48
německá	23. září 1948	upuštěno od potrestání	Ls 56/48
česká	15. prosinec 1948	zastaveno	Ls 99/48
přihlásil se	5. červen 1948	upuštěno od potrestání	Ls 10/48
česká	10. září 1948	2,5	Ls 42/48
česká	26. srpen 1948	upuštěno od potrestání	Ls 21/48
přihlásila se	29. duben 1948	3	Ls 2/48
česká	20. říjen 1948	0,6	Ls 70/48
česká	15. září 1948	zproštěn	Ls 43/48
česká	23. září 1948	3	Ls 55/48
přihlásila se	26. říjen 1948 v nepřítomnosti	5	Ls 28/48
německá	19. listopad 1948	upuštěno od potrestání	Ls 89/48
německá	9. září 1948	1	Ls 45/48

Hájek Jaroslav	rolník	5. březen 1901
Halík Martin	cihlářský dělník	16. říjen 1890
Halíková Růžena	obchodnice	7. srpen 1890
Hoblík Teodor	četnický strážmistr	1. červenec 1886
Holub Jiří	kuchař	23. duben 1919
Horák Michal	dělník	23. září 1904
Horr František	obuvník	5. květen 1905
Hůser Josef	rolník	28. srpen 1908
Chochola Richard	řidič	22. srpen 2898
Chrastina Ladislav	řidič	27. červen 1912
Chyba Karel	drogista	14. prosinec 1893
Janoušek František	natěrač	19. září 1908
Kadláč František	elektrotechnik	27. srpen 1906
Karlík Otto	úředník	25. červen 1920
Kavánek František	rolník	8. únor 1912
Khol Oldřich	soukromý úředník	28. duben 1905
Klečka Robert	strojní zámečnick	24. září 1886
Knoll Zdeněk	major v. v.	4. říjen 1894
Königstein Karel	soukromník	26. duben 1918
Korn Michal	dělník	9. prosinec 1889
Kouřil Antonín	lékař	19. březen 1897
Krmíček Josef	závodčí v koncentračním táboře	17. březen 1897
Krňávek Antonín	vrchní účetní tajemník	28. září 1906
Křenovský Rajmud	zemědělec	29. srpen 1902
Kux Jindřich	slévač	2. červen 1913
Kuzdas Josef	technický vedoucí	15. březen 1903
Lang Jaroslav	praporčík SNB	25. duben 1897
Látal František	rolník	18. únor 1909
Losert Walfied	brusič	19. listopad 1909
Loučková Františka	učitelka mateřské školy	27. prosinec 1912
Lüdemann Egon	člen SS	4. únor 1910
Mahdal Rostislav	obchodník	1. srpen 1922
Machala Karel	obchodník	11. leden 1914

česká	10. září 1948	osvobozen	Ls 42/48
přihlásil se	13. prosinec 1948	osvobozen	Ls 96/48
přihlásila se	13. prosinec 1948	12	Ls 96/48
česká	20. říjen 1948	1,5	Ls 70/48
česká	17. srpen 1948	4	Ls 20/48
česká	3. září 1948	osvobozen	Ls 40/48
německá	30. září 1948	upuštěno od potrestání	Ls 58/48
česká	13. prosinec 1948	osvobozen	Ls 96/48
přihlásil se	5. listopad 1948	osvobozen	Ls 88/48
česká	2. září 1948	osvobozen	Ls 39/48
česká	26. červen 1948	4	Ls 23/48
přinucen	14. říjen 1948	upuštěno od potrestání	Ls 69/48
česká	25. říjen 1948	2	Ls 80/48
přihlásil se	23. září 1948	upuštěno od potrestání	Ls 53/48
česká	21. srpen 1948	2	Ls 32/48
přihlásil se	10. prosinec 1948	7	Ls 25/48
přihlásil se	29. září 1948	1	Ls 57/48
česká	10. prosinec 1948 v nepřítomnosti	7	Ls 83/48
přihlásil se	25. srpen 1948	6	Ls 31/48
německá	11. prosinec 1948	osvobozen	Ls 94/48
česká	8. září 1948	osvobozen	Ls 38/48
česká	25. říjen 1948	upuštěno od potrestání	Ls 76/48
česká	23. říjen 1948	osvobozen	Ls 78/48
česká	24. září 1948	zproštěn	Ls 52/48
německá	2. září 1948	2	Ls 41/48
česká	22. říjen 1948	osvobozen	Ls 68/48
česká	30. září 1948	1,5	Ls 60/48
česká	14. květen 1948	5	Ls 5/48
německá	21. říjen 1948	upuštěno od potrestání	Ls 75/48
česká	8. říjen 1948	1	Ls 61/48
německá	28. květen 1948	smrt	Ls 7/48
česká	30. září 1948	zproštěn	Ls 59/48
přihlásil se	8. září 1948	2	Ls 48/48

Machálek Karel	vedoucí firmy Baťa	15. červen 1907
Malota Eduard	redaktor	18. leden 1884
Maršálek Ludvík	dělník	17. září 1928
Martinec Josef	úředník	3. listopad 1893
Marušák František	domkař	30. duben 1896
Mertl Karel	továrník	2. leden 1896
Mildschuhová Hedvika	úřednice	26. březen 1920
Molitor Jan	aktuárský elév	21. prosinec 1911
Moravec Karel	bývalý poručík čsl. armády	20. říjen 1915
Mrlík Antonín	soukromý úředník	14. září 1920
Navrátil Richard	mlynář	7. únor 1887
Nesvadba František	statkář	30. prosinec 1895
Nesvatba Alois	obchodník	1. září 1909
Novák František	úředník	13. prosinec 1885
Paroulek Václav	cukrář a kavárník	14. květen 1904
Pauli Jakub	dělník	9. listopad 1886
Pavlík Antonín	stolařský pomocník	18. duben 1924
Pecha Karel	stavební dělník	25. duben 1903
Peikert Josef	stavební polír	25. duben 1901
Pelišek Jaroslav	šéfredaktor	6. srpen 1911
Peterek Alois	technický poradce	23. březen 1903
Pleváková Marie	v domácnosti	16. září 1909
Pospíšilík Bedřich	úředník	4. březen 1900
Prášil Vladimír	advokát	2. prosinec 1906
Příkopa Josef	stavební dozorce	27. srpen 1899
Raab Eduard	zednický pomocník	6. únor 1899
Rádek Jaroslav	drogista	17. květen 1910
Skrbek Josef	úředník	8. březen 1905
Skuherská Julie	společnice firmy	4. prosinec 1894
Skuherský Václav ml.	společník firmy	2. květen 1917
Skuherský Václav st.	společník firmy	4. září 1881
Slavík Vojtěch	hodinář	3. duben 1909

německá	25. červen 1948	osvobozen	Ls 22/48
česká	10. červen 1948	upuštěno od potrestání	Ls 12/48
česká	19. listopad 1948	1	Ls 46/48
česká	20. říjen 1948	3	Ls 70/48
česká	8. říjen 1948	2	Ls 62/48
rakouská	1. říjen 1948 v nepřítomnosti	10	Ls 4/48
přihlásila se	20. srpen 1948	upuštěno od potrestání	Ls 33/48
česká	15. září 1948	osvobozen	Ls 49/48
česká	31. prosinec 1948 v nepřítomnosti	20	Ls 103/48
česká	14. prosinec 1948	3	Ls 98/48
česká	4. červen 1948	osvobozen	Ls 9/48
česká	4. listopad 1948 v nepřítomnosti	10	Ls 86/48
česká	15. říjen 1948	osvobozen	Ls 66/48
česká	21. květen 1948	1	Ls 6/48
česká	14. květen 1948	2	Ls 3/48
německá	11. prosinec 1948	upuštěno od potrestání	Ls 95/48
česká	15. prosinec 1948	zproštěn	Ls 100/48
přihlásil se	16. červenec 1948	2,5	Ls 14/48
česká	24. září 1948	7	Ls 51/48
česká	11. červen 1948	12	Ls 13/48
přihlásil se	22. červenec 1948	3	Ls 30/48
česká	9. prosinec 1948	osvobozena	Ls 90/48
česká	24. srpen 1948	4	Ls 26/48
česká	23. říjen 1948	obžaloba vzata zpět	Ls 47/48
česká	4. červen 1948	4	Ls 8/48
německá	21. říjen 1948	upuštěno od potrestání	Ls 74/48
česká	2. červenec 1948	upuštěno od potrestání	Ls 18/48
česká	14. říjen 1948	osvobozen	Ls 63/48
česká	25. říjen 1948	osvobozena	Ls 77/48
česká	25. říjen 1948 v nepřítomnosti	1	Ls 77/48
česká	25. říjen 1948	osvobozen	Ls 77/48
česká	22. říjen 1948	zproštěn	Ls 64/48

Studeník Josef	továrník	6. duben 1905
Synek Čeněk	rotmistr v. v.	20. červenec 1895
Šalúšek Martin	dělník	8. červen 1901
Šarman František	dělník	12. březen 1902
Šedivý Josef	továrník	4. září 1904
Tegel František	tajemník gestapa	9. březen 1907
Trojánek Leopold	vlakový manipulát	4. listopad 1893
Urbánek František	kriminální asistent	2. leden 1907
Večeřa Antonín	vrchní četnický strážmistr	11. duben 1884
Velecký František	řezník	10. duben 1919
Výleta Josef	skladník	27. únor 1901
Wagenplast Karel	obuvnický technik	16. prosinec 1913
Zaoralová Marie	v domácnosti	25. únor 1881
Zapletal Otakar	dělník	19. srpen 1899
Zatloukalová Aurelie	v domácnosti	27. červen 1892
Zerzán Antonín	advokát	13. prosinec 1890
Žáček Jan	trafikant	20. červen 1900
Žitná Anna	odborná učitelka	9. leden 1903
Žitný Svatopluk	zubní technik	17. srpen 1908

Zdroj: MZAB, fond C 143.

Mgr. Ing. Pavla Pokoráková (n. 1990) je absolventkou historie na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně a současně ekonomiky a managementu na Provozně ekonomické fakultě Mendelovy univerzity v Brně. V současné době studuje v doktorském studiu historii se zaměřením na české dějiny. Věnuje se období protektorátu Čechy a Morava.

The Renewed Phase of Retribution at an Extraordinary National Court in Uherské Hradiště

Abstract

The main purpose of retribution judiciary was to punish war criminals and collaborators. For this purpose, extraordinary national courts were established on the basis of the decree of the president of Czechoslovak Republic number 16/1945 coll. in two periods – the first one in 1945–1947, the second one in 1948.

The article deals with the activities of an extraordinary national court in Uherské Hradiště, namely during the second phase of retribution during which there were ninety-six cases dealt with. The staff of the court, nationalities of the persons sued as well as the character of committed crimes are described more closely on the basis of the study of court documents which are deposited in Moravian Archive in Brno. Renewed trials are particularities of the document.

There is a table with the names of all the persons sentenced in 1948 enclosed to the article stating their occupation, date of birth, nationality, date of the sentence and type of sentence. To make the document more well arranged, all the facts are shown in graphs.

česká	10. prosinec 1948 v nepřítomnosti	2,5	Ls 93/48
česká	21. říjen 1948	2	Ls 71/48
česká	30. září 1948	zproštěn	Ls 59/48
česká	8. říjen 1948	zproštěn	Ls 62/48
česká	21. prosinec 1948 v nepřítomnosti	10	Ls 102/48
německá	18. červen 1948	3	Ls 15/48
přihlásil se	3. září 1948	15	Ls 36/48
přihlásil se	22. září 1948	3	Ls 50/48
česká	15. říjen 1948	osvobozen	Ls 65/48
česká	30. září 1948	zproštěn	Ls 59/48
česká	5. listopad 1948	osvobozen	Ls 87/48
německá	29. duben 1948	5	Ls 1/48
česká	15. září 1948	osvobozena	Ls 49/48
česká	22. červenec 1948	7	Ls 29/48
česká	15. září 1948	obžaloba vzata zpět	Ls 54/48
česká	18. říjen 1948	obžaloba vzata zpět	Ls 17/48
česká	15. říjen 1948	osvobozen	Ls 67/48
česká	21. říjen 1948	3	Ls 73/48
přihlásil se	10. prosinec 1948	7	Ls 92/48

Erneuerte Vergeltungsphase beim außerordentlichen Volksgericht in Uherské Hradiště

Zusammenfassung

Der Hauptsinn der Vergeltungsjustiz war es, Kriegsverbrecher und Kollaborateure zu bestrafen. Zu diesem Zweck wurden nach dem Dekret des Präsidenten der Republik Nr. 16/1945 Sb. außerordentliche Volksgerichte eingerichtet, die in zwei Zeiträumen richteten – der erste in den Jahren 1945–1947, der zweite im Jahr 1948.

Der Beitrag beschäftigt sich mit der Tätigkeit des außerordentlichen Volksgerichts in Uherské Hradiště, und zwar insbesondere während seiner zweiten Arbeitsphase, in der er insgesamt sechsundneunzig Fälle behandelte. Aufgrund des Studiums der einzelnen im Mährischen Landesarchiv in Brünn aufbewahrten Gerichtsakten werden die personelle Besetzung des Gerichts, die nationale Zusammensetzung der Angeklagten, deren Sozialstruktur sowie der Charakter der begangenen Straftaten näher vorgestellt. Ein Spezifikum dieser Zeit sind die erneuerten Strafverfahren.

Zum Beitrag gehört eine Tabelle mit allen 1948 verurteilten Personen unter Angabe von Beruf, Geburtsdatum, Nationalität, Verurteilungsdatum und Urteil. Ferner wurden die ermittelten Erkenntnisse zur besseren Übersichtlichkeit in Diagramme übertragen.